

μικρό ποντίδα compasito

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

10. Συμμετοχή

Τόσο για τους ενήλικες όσο και για τα παιδιά, η ανάπτυξη μιας τέτοιας κουλτούρας που να προωθεί τη συμμετοχή μπορεί να είναι μια πολύ ισχυρή άσκηση στη δημοκρατία.

Η συμμετοχή είναι ταυτόχρονα μια σημαντική αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια πρακτική εφαρμογή της πολιτότητας για όλους τους ανθρώπους. Η επιβεβαίωση του δικαιώματος των παιδιών να συμμετέχουν είναι μια από τις κατευθυντήριες αρχές και από τις πιο προοδευτικές καινοτομίες της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Βλέπε ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι, σ. 17 για τη συζήτηση της Σύμβασης των Παιδιών).

Η Σύμβαση των Παιδιών διατυπώνει με σαφήνεια αριθμό διαφορετικών πτυχών του δικαιώματος των παιδιών στο να συμμετέχουν:

- Το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους για όλα τα θέματα που τους επηρεάζουν και να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους (Άρθρο 12)
- Η ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος στην αναζήτηση και τη λήψη αμερόληπτων πληροφοριών όλων των ειδών (Άρθρο 13)
- Ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας (Άρθρο 14)
- Ελευθερία του συνεταιριζεσθαι (Άρθρο 15)
- Το δικαίωμα στην πρόσβαση πληροφοριών και υλικών από εθνικές και διεθνείς πηγές (Άρθρο 17)
- Το δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας (Άρθρο 31)

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ;

Η πιο σημαντική προϋπόθεση της ουσιαστικής συμμετοχής είναι οι ενήλικες να σέβονται τις ικανότητες των παιδιών να λαμβάνουν μέρος σε αποφάσεις και να τα αναγνωρίζουν ως εταίρους. Αντί για τις παραδοσιακές σχέσεις που βασίζονται στην εξουσία των ενηλίκων και στον ελέγχο που έχουν στα παιδιά, το αποτέλεσμα είναι οι δημοκρατικές συνεργασίες. Άλλιώς η συμμετοχή των παιδιών είναι πολύ απλά προσχηματικός λόγος: τα παιδιά μπορούν να εκφέρουν τις απόψεις τους, αλλά δεν ασκούν καμία επιρροή στο πώς και πόσο χρησιμοποιείται η συνεισφορά τους.

Η ουσία της συμμετοχής εξηγήθηκε καλύτερα από το μοντέλο 'Σκάλα της συμμετοχής' ¹. Ο Roger Hart περιγράφει μια Σκάλα Συμμετοχής με οκτώ στάδια. Τα πρώτα τρία στάδια είναι η παραπλάνηση, η διακοσμητική συμμετοχή και οι προσχηματικοί λόγοι, λανθασμένα μέσα συμμετοχής που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο ολόκληρη τη διαδικασία. Οι πραγματικές μορφές της συμμετοχής περιλαμβάνουν το στάδιο 'Ανάθεσης και πληροφόρησης' με το οποίο δίνονται συγκεκριμένοι ρόλοι στα παιδιά, και

ΣΚΑΛΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Τα παιδιά αναγνωρίζουν ένα πρόβλημα στο σχολείο τους, ξεκινούν ένα έργο για να το επιλύσουν και να πείσουν τους ενήλικες να το εκτελέσουν.

8

Παιδική πρωτοβουλία, κοινές αποφάσεις με τους ενήλικες

Τα παιδιά δημιουργούν τη δική τους σχολική εφημερίδα ή ραδιοφωνικό πρόγραμμα.

7

Παιδική πρωτοβουλία και διεύθυνση

Ζητείται από τα παιδιά να συμμετέχουν στην οργάνωση ενός παιδότοπου.

6

Ενήλικη πρωτοβουλία, κοινές αποφάσεις με τα παιδιά

Τα παιδιά διαβουλεύονται με το δήμαρχο της πόλης για ένα συγκεκριμένο θέμα: οι απώψεις τους λαμβάνονται υπόψη.

5

Συμβουλευτικό και πληροφοριακό στάδιο

Μια ομάδα παιδιών οργανώνεται για να κάνει κοινωνική εργασία αλλά πληροφορούνται για το σκοπό της και νιώθουν ότι τους ανήκει το θέμα.

4

Στάδιο ανάθεσης και πληροφόρησης

Επιλέγονται παιδιά για να πραγματοποιήσουν ένα πάνελ συζήτησης χωρίς να τους έχει δοθεί χρόνος για ουσιαστική προετοιμασία και χωρίς να έχουν κάνει διαβούλευση με τους συνομήλικούς τους.

3

Προσχηματικός λόγος

Τα παιδιά τραγουδούν και χορεύουν σε μια εκδήλωση αλλά δε γνωρίζουν καλά περί τίνος πρόκειται.

2

Διακόσμηση

Τα παιδιά οργανώνονται για να συμμετέχουν σε μια πολιτική διαμαρτυρία φέροντας πολιτικά πανό.

1

Παραπλανητική μεθόδευση

Στάδια συμμετοχής

Μη-οργανωτούχη

Πηγή: Ο πίνακας προσαρμοστήκε από τον Hart, Roger: Children's Participation from Tokenism to Citizenship: UNICEF Innocenti Research Centre, 1992, Φλωρεντία.

το ‘Συμβουλευτικό και πληροφοριακό στάδιο’ με το οποίο τα παιδιά δίνουν συμβουλές σχετικά με προγράμματα που εκτελούν οι ενήλικες και κατανοούν το πώς η άποψη τους θα επηρεάσει το αποτέλεσμα. Τα ανώτερα στάδια είναι τα στάδια ‘Ενήλικης πρωτοβουλίας’ συμμετοχή, και η κοινή λήψη αποφάσεων με τα παιδιά, και τα σχέδια ‘Παιδικής πρωτοβουλίας και διεύθυνσης’, στα οποία οι ενήλικες παρουσιάζονται μόνο με υποστηρικτικό και συμβουλευτικό ρόλο. Αυτό το τελευταίο στάδιο παρέχει στα παιδιά την ευκαιρία για κοινή λήψη αποφάσεων, για συνδιαχείριση και κοινή ευθύνη, με τα παιδιά και τους ενήλικες να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες ο ένας του άλλου και γνώση από τις προσωπικές εμπειρίες του καθενός.

Η επιτυχημένη συμμετοχή δεν περιορίζεται σε μόνο ένα έργο, αλλά είναι μια συνεχής διαδικασία που συνεισφέρει στη δημιουργία μιας κουλτούρας που προωθεί τη συμμετοχή στο περιβάλλον του παιδιού: στην οικογένεια, στο σχολείο, στα ιδρύματα φροντίδας, στο σύστημα της υγειονομικής περίθαλψης, στην κοινότητα και την κοινωνία. Τόσο για τους ενήλικες, όσο και για τα παιδιά, η ανάπτυξη μιας τέτοιας κουλτούρας που προωθεί τη συμμετοχή μπορεί να είναι μια πολύ ισχυρή πρακτική στη δημοκρατία. Η κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έρχεται ως αποτέλεσμα και η ενθάρρυνση για μια ενεργή πολιτότητα ωφελούν ολόκληρη την κοινωνία.

ΠΩΣ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΕΤΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Πρώτα και κατά κύριο λόγο, η συμμετοχή των παιδιών χρειάζεται ένα ευνοϊκό περιβάλλον. Τα παιδιά ανοίγονται όταν νιώθουν ότι αυτό που λένε έχει σημασία και όταν κατανοούν το σκοπό της εμπλοκής τους.

Επειδή τα παιδιά σκέφτονται και εκφράζονται διαφορετικά από τους ενήλικες, η διαδικασία συμμετοχής τους πρέπει να χτίζεται σε συγκεκριμένα θέματα και εμπειρίες και πραγματικές καταστάσεις της ζωής, διαφορετικής πολυπλοκότητας ανάλογα με τις **αναπτυσσόμενες ικανότητες** του παιδιού. Οι αρχικές ασκήσεις μπορούν να είναι διαβουλεύσεις και έρευνες απόψεων για διάφορα θέματα που διευθύνονται από τους ενηλίκους. Τα σχέδια προγραμματισμού, εφαρμογής, διαχείρισης, ελέγχου και αξιολόγησης είναι τα πιο αναπτυγμένα μέσα συμμετοχής. Τα έργα παιδικής πρωτοβουλίας, η έρευνα, η αυτο-υπεράσπιση, η αντιπροσώπευση ή η συνδιαχείριση με τους ενήλικες, από οργανισμούς και ιδρύματα είναι σε μεγάλο βαθμό εκπαιδευτικά και δυνατές εμπειρίες για τα μεγαλύτερα παιδιά.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιος αποφασίζει ποιο είδος συμμετοχής είναι καταλληλότερο για τα παιδιά διαφορετικών επιπέδων ωριμότητας; Πώς λαμβάνεται μια τέτοια απόφαση;

Οι ουσιαστικές διαδικασίες συμμετοχής αναπτύσσουν ένα ευρύ φάσμα από ικανότητες και δεξιότητες. Τα παιδιά αποκτούν νέες πληροφορίες, μαθαίνουν για τα δικαιώματά τους και γνωρίζουν για τις απόψεις των άλλων μέσω της άμεσης ακρόασης. Σχηματίζοντας και εκφράζοντας τις απόψεις τους, βελτιώνουν τις ικανότητές τους στην επικοινωνία, την κριτική σκέψη και τις ικανότητες στην οργάνωση και τη ζωή. Έχουν την εμπειρία ότι μπορούν να κάνουν πραγματική διαφορά.

Για να επιτευχθεί μια κουλτούρα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρώπη, η εφαρμογή της συμμετοχής των παιδιών είναι μια συνεχής αποστολή. Το μεγαλύτερο εμπόδιο της βρίσκεται στις νοοτροπίες των ενηλίκων. Συνεπώς, η δημιουργία ικανοτήτων για τα ανθρώπινα δικαιώματα τόσο των παιδιών, όσο και των ενηλίκων, το συντονισμό, τις ηθικές πρακτικές και την έρευνα, είναι απαραίτητη. Όλα τα άτομα που εργάζονται με και για τα παιδιά πρέπει να εσωτερικεύσουν τις βασικές αρχές της συμμετοχής των παιδιών και να αναπτύξουν δεξιότητες να συντονίζουν, να στηρίζουν και να τις προωθούν. Η πολιτική και προσωπική δέσμευση είναι σημαντική. Παρόλο που η δημιουργία μιας κουλτούρας που προωθεί τη συμμετοχή απαιτεί ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους, τα αποτελέσματα επικυρώνουν την προσπάθεια.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΛΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

Τα καλά παραδείγματα μιας επιτυχημένης συμμετοχής των παιδιών μπορούν να βρεθούν σε όλη την Ευρώπη.

Οικογένεια: Η συμμετοχή των παιδιών μπορεί να ξεκινήσει από το σπίτι με τα πολύ

μικρά παιδιά να παίζουν ρόλο στη λήψη οικογενειακών αποφάσεων. Τα παιδιά συμμετέχοντες της Διάσκεψης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το πρόγραμμα 'Χτίζοντας μια Ευρώπη μαζί και για τα Παιδιά' ανέφεραν:

'Έχουμε συμμετάσχει επιτυχώς στη λήψη αποφάσεων με τις οικογένειές μας για...πως θα μας άρεσε να ξοδεύουμε τον ελεύθερο μας χρόνο, επιλέγοντας το τι θέλουμε να φάμε, μερικές φορές επιλέγοντας ακόμη και σε ποιο σχολείο...να πηγαίνουμε, πώς μοιραζόμαστε τις δουλείες στο σπίτι, πώς επιλύουμε τα οικογενειακά μας προβλήματα, πώς οργανώνουμε τα οικογενειακά γεγονότα.'²

Σχολείο: Τα σχολεία μπορούν να είναι σημαντικά πρότυπα καλής συμμετοχής. Η από κοινού δημιουργία σχολικών κανόνων ή η ανάθεση στα παιδιά της διακόσμησης και του ελέγχου της πειθαρχίας στην τάξη μπορούν να είναι καλά σημεία εκκίνησης που βιοηθούν, επίσης, τα παιδιά να αναγνωρίσουν το σχολικό τους περιβάλλον. Ωστόσο, τα σχολικά συμβούλια και τα συμβούλια των παιδιών είναι έγκυρες ασκήσεις συμμετοχής, μόνο όταν λαμβάνουν αληθινές αποφάσεις. Τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν επίσης στην αντιμετώπιση σχολικών προβλημάτων όπως τον εκφοβισμό, τον αποκλεισμό ή άλλες μορφές σχολικής βίας. Οι πρωτοβουλίες των παιδιών να δημιουργήσουν μια εφημερίδα, ένα ραδιοφωνικό πρόγραμμα ή σελίδες στο Διαδίκτυο, να οργανώσουν ομίλους, φεστιβάλ ή εκστρατείες, είναι επίσης σημαντικές συνεισφορές στη δημοκρατική σχολική ζωή.³

Ψυχαγωγικές δραστηριότητες: Τα εξωσχολικά προγράμματα των παιδιών μπορούν να παρέχουν στα παιδιά εμπειρίες που να δείχνουν ότι η συμμετοχή τους έκανε διαφορά. Οι, ΜΚΟ, οι άτυπες τοποθεσίες, τα προγράμματα του δρόμου, τα φεστιβάλ, το Διαδίκτυο και οι νέες πλατφόρμες των μέσων ενημέρωσης προσφέρουν διάφορες ευκαιρίες για να ασκηθεί η δημοκρατία. Οι εξωσχολικές δραστηριότητες μπορούν συχνά να είναι συμπληρωματικές στα σχολικά έργα.

Ευάλωτα παιδιά: Η συμμετοχή είναι πολύ σημαντική και ενδυναμωτική για τα ευάλωτα παιδιά. Τα παιδιά που ζουν στη φτώχεια ή σε ιδρύματα συνήθως στερούνται ακόμη και τις ελάχιστες μορφές συμμετοχής. Όλα τα παιδιά πρέπει να γίνονται δεκτά σε ένα φιλικό περιβάλλον με καλά εκπαιδευμένο προσωπικό όταν καταφθάνουν σε ένα ίδρυμα ή νοσοκομείο ή όταν αντιμετωπίζουν την αστυνομία ή μια δικαστική διαδικασία, είτε ως θύματα, ή ως παραβάτες. Η διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού μπορεί να γίνεται σεβαστή μόνο όταν τους ζητείται να εκφράσουν τις απόψεις τους και τα σχόλιά τους σχετικά με αυτές τις διαδικασίες.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Επίπεδο κοινότητας: Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα από καλές ευκαιρίες για τη συμμετοχή των παιδιών σε έργα βελτίωσης της ευημερίας της κοινότητας. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει ετοιμάσει μια Σύσταση σχετικά με την προώθηση της συμμετοχής των παιδιών στους δήμους, η οποία μπορεί να παρέχει ένα καλό σημείο εκκίνησης για δράση τόσο για τους δήμους, όσο και για τις ίδιες τις ομάδες των παιδιών.⁴

ΕΡΩΤΗΣΗ: Πώς μπορούμε να ενθαρρύνουμε τα παιδιά να συμμετέχουν στη διακυβέρνηση και να τα προστατεύσουμε από την πολιτική παραπλάνηση των ενηλίκων;

Υπάρχουν διάφορα καλά παραδείγματα από φορείς χάραξης νόμων και πολιτικής, οι οποίοι διαβουλεύονται με τα παιδιά. Στο Λονδίνο, για παράδειγμα, ο Δήμαρχος διαβουλεύεται με τα παιδιά για το πώς να κάνουν την πόλη πιο κατάλληλη για όλα τα νεαρά άτομα, ιδιαίτερα σε τομείς όπως οι συγκοινωνίες, τα πάρκα, η ασφάλεια και η βία στο Διαδίκτυο.⁵ Στη Σκωτία, ένα πενταετές Πρόγραμμα Κοινοτικών Εταίρων ξεκίνησε με σκοπό να διερευνήσει το πώς η ενεργή, κοινοτική συμμετοχή θα μπορούσε να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για την αντιμετώπιση του αποκλεισμού των παιδιά και των νεαρά άτομα. Τα προγράμματα που προκύπτουν, οι μεθοδολογίες και τα αποτελέσματα έχουν συνοψισθεί σε ένα οδηγό.⁶

Εθνικό επίπεδο: Μερικές Ευρωπαϊκές χώρες έχουν μια εθνική πολιτική για την προώθηση της συμμετοχής των παιδιών. Για παράδειγμα, στη Γερμανία, τη Νορβηγία και τη Μεγάλη Βρετανία, οι κυβερνήσεις υποστηρίζουν την αποτελεσματική εμπλοκή των παιδιών και των οικογενειών τους ή των φροντιστών στην ανάπτυξη και διαχείριση της

εμπιστοσύνης των παιδιών, και ενθαρρύνουν τους δήμους και τους οργανισμούς να κάνουν το ίδιο. Επειδή τέτοιες καινοτομίες απαιτούν αλλαγές στην οργανωσιακή κουλτούρα, η εξέλιξη από την υποχρέωση στην πράξη συχνά αποδεικνύεται δύσκολη.⁷

Διεθνές επίπεδο: Τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν καλύτερα σε τοπικές και εθνικές διαδικασίες όπου οι καθημερινές τους εμπειρίες μπορούν να ληφθούν υπόψη αποτελεσματικά. Ωστόσο, σε ένα καλά προγραμματισμένο πλαίσιο, τα παιδιά μπορούν να εμπλακούν και σε διεθνείς διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η συμμετοχή των παιδιών και των νεαρών ατόμων ήταν ο κύριος πυλώνας στη διαδικασία της Μελέτης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βία Ενάντια στα Παιδιά. Τα παιδιά συμμετείχαν σε περιφερειακές διαβουλεύσεις και οι συστάσεις τους περιληφθήκαν στα τελικά έγγραφα εκείνων των διαβουλεύσεων. Παρόλο που διαδικασία δεν ήταν οικεία, υπήρξε πρόκληση για τους οργανωτές, και η διαδικασία επέφερε μερικά από τα πιο υποκινητικά και διορατικά αποτελέσματα.⁸

ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΤΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η UNICEF και οι παγκόσμιες ΜΚΟ που μάχονται για τα δικαιώματα και την ευημερία των παιδιών, έχουν καθορίσει ορισμένες αρχές για να διασφαλίσουν την ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές είναι χρήσιμες για οποιαδήποτε μορφή συμμετοχής:

- Τα παιδιά πρέπει να κατανοούν το σχέδιο ή τη διαδικασία, τον σκοπό του/της και το ρόλο τους σε αυτό/αυτή.
- Οι δυναμικές σχέσεις και η λήψη αποφάσεων πρέπει να είναι διαφανείς.
- Τα παιδιά πρέπει να εμπλέκονται από το πρώτο στάδιο σε οποιαδήποτε πρωτοβουλία.
- Όλα τα παιδιά πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης και σεβασμού, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, την κατάσταση, την εθνότητα, τις ικανότητές τους ή άλλους παράγοντες.
- Οι βασικοί κανόνες πρέπει να κατοχυρώνονται μαζί με όλα τα παιδιά στην αρχή.
- Η συμμετοχή πρέπει να είναι εθελοντική και πρέπει να επιτρέπεται στα παιδιά να αποχωρήσουν σε οποιοδήποτε στάδιο.
- Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στο σεβασμό των απόψεων και της εμπειρίας τους.⁹

ΣΧΕΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η συμμετοχή είναι ένας σημαντικός τομέας εργασίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, ιδιαίτερα όσον αφορά τη νεολαία. Με ένα μοναδικό τρόπο, το Συμβούλιο της Ευρώπης εισήγαγε ένα σύστημα συν-διαχείρισης για τον τομέα του που αφορά τη νεολαία, όπου οι αντιπρόσωποι των Ευρωπαϊκών οργανισμών νεολαίας και των κυβερνήσεων αποφασίζουν από κοινού, για το πρόγραμμα και τον προϋπολογισμό του Συμβουλίου. Σε συνεργασία με το Κογκρέσο των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών, δημιουργήθηκε το 1992, ένας Ευρωπαϊκός Χάρτης για τη Συμμετοχή των Νεαρών Ατόμων στη Τοπική και Περιφερειακή ζωή, που αναθεωρήθηκε το 2003. Αυτό το μοναδικό εργαλείο δεν προωθεί μόνο τη συμμετοχή των νεαρών ατόμων, αλλά παρουσιάζει επίσης συγκεκριμένες ιδέες και εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα νεαρά άτομα και τις τοπικές αρχές. Το 2007, δημιουργήθηκε ένα πρακτικό εγχειρίδιο με επιπλέον ιδέες, με τίτλο 'Have your say!'.¹⁰

ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ

Τα δικαιώματα που σχετίζονται με τη συμμετοχή είναι στενά συνδεδεμένα με αυτά της πολιτότητας, τόσο για το φάσμα ελευθεριών που προσπαθούν να μεταδώσουν, όσο και για τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν (Βλέπε τη συζήτηση στο Θέμα 1, Πολιτότητα, σ. 218). Η **Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου** αναγνωρίζει στο Άρθρο 29, τη σημασία της συμμετοχής των πολιτών, τόσο για την κοινότητα, όσο και για τους ίδιους τους πολίτες:

‘Όλοι έχουν ευθύνες για την κοινότητα, στην οποία είναι δυνατή η ελεύθερη και πλή-

ρης ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Ωστόσο, μόνο με την υιοθέτηση της **Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού** του 1989, αναγνωρίστηκαν τα δικαιώματα και τα οφέλη της συμμετοχής, όπως εφαρμόζονται για τα παιδιά. Η συμμετοχή τους είναι εγγυημένη για ένα ευρύ φάσμα της ζωής της κοινότητας:

- Άρθρο 9: η συμμετοχή σε διαδικασίες που αφορούν την κηδεμονία του παιδιού
- Άρθρο 12: η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων για «όλα τα θέματα που επηρεάζουν το παιδί»
- Άρθρο 13: η έκφραση απόψεων και η απόκτηση και μετάδοση πληροφοριών
- Άρθρο 14: οι προσωπικές απόψεις σε θέματα σκέψης, συνείδησης και θρησκείας
- Άρθρο 15: το συνεταιρίζεσθαι με τους άλλους
- Άρθρο 23: το δικαίωμα ενός παιδιού με αναπτηρίες στην «ενεργή συμμετοχή στην κοινότητα»
- Άρθρο 30: το δικαίωμα για τα ιθαγενή παιδιά ή τα παιδιά μειονοτήτων στη συμμετοχή στην κοινότητα της δικής τους ομάδας, όπως και της ευρύτερης κοινωνίας
- Άρθρο 31: η πλήρης συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή

Η Σύμβαση των Παιδιών ορίζει το παιδί ως οποιοδήποτε άτομο κάτω από την ηλικία των δεκαοκτώ, το οποίο σημαίνει ότι δεν είναι όλα τα παιδιά που έχουν την ικανότητα ή την ωριμότητα να συμμετέχουν με τον ίδιο τρόπο. Για να αντιμετωπίσει αυτό το γεγονός, η Σύμβαση εφαρμόζει την αρχή της αναπτυσσόμενης ικανότητας, συνιστώντας όπως και οι δυο γονείς και το κράτος αναγνωρίζουν και ανταποκρίνονται στο παιδί, στη βάση των **αναπτυσσόμενων ικανοτήτων** του και της ωριμότητάς του. Πολλοί ενήλικες και ιδρύματα συνεχίζουν να προκαλούνται, ώστε να προσαρμόσουν τις εδώ και καιρό καθιερωμένες συμπεριφορές και πρακτικές τους, ώστε να διευκολύνουν το δικαίωμα του παιδιού στη συμμετοχή σε οποιαδήποτε ηλικία.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Backman, Elisabeth, and Trafford, Bernard, Democratic Governance of Schools: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2007: www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Pdf/Documents/2007_Tool2demgovschools_en.pdf
- Brocke Hartmut and Karsten, Andreas, Towards a common culture of cooperation between civil society and local authorities, Centre Francais de Berlin, Βερολίνο, 2007
- Building a Europe for and with Children, Children and young people's preparation seminar: Συμβούλιο της Ευρώπης, Μονακό, 2006 www.coe.int/t/transversalprojects/children/Source/reports/MonacoPrepSeminar_en.doc
- Catch Them Young, Recommendations on children's participation, Ministry of Flemish Community Youth and Sport Division, Benelux, Βρυξέλλες, 2004: www.wvc.vlaanderen.be/jeugdbeleid/internationaal/documenten/catch%20them%20young.pdf
- Children and Young People's Participation, CRIN Newsletter No 16: Child Rights Information Network, Οκτώβριος 2002: www.crin.org/docs/resources/publications/crinvol16e.pdf
- Children, Participation, Projects – How to make it work: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2004: www.bernardvanleer.org/files/crc/3.A.5%20Council_of_Europe.pdf
- DIY Guide to Improving Your Community – Getting children and young people involved: Save the Children, Σκωτία, 2005: www.savethechildren.org.uk/scuk_cache/scuk/cache/cmsattach/4130_DIY.pdf
- Dürr, Karlheinz, The School: A democratic learning community, DGIV/EDU/CIT (2003) 23final: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2004: www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Pdf/Documents/2003_23_All-EuropStudyChildrenParticipation_En.PDF
- Gozdik-Ormel, Zaneta, 'Have your say!' Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2007.
- Hart, Roger, Ladder of Participation, Children's Participation: From Tokenism to Citizenship: UNICEF Innocenti Research Centre, 1992.
- Learning to Listen, Core Principles for the Involvement of Children and Young People: Department of Education and Skills, Children's and Young People's Unit, HB, 2001: www.dfes.gov.uk/listeningtolearn/downloads/LearningtoListen-CorePrinciples.pdf
- Promoting Children's Participation in Democratic Decision making: UNICEF Innocenti Research Centre, Φλωρεντία, 2001: www.asylumsupport.info/publications/unicef_democratic.pdf
- Recommendation No. R(81)18 of the Committee of Ministers to Member States

- concerning Participation at Municipal Level, Συμβούλιο της Ευρώπης, 1981:
<http://wcd.coe.int/com.intranet.IntraServlet?Command=com.intranet.CmdBlobGet&DocId=673582&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&IntranetImage=45568>
- Seven Good Reasons for Building a Europe with and for Children: Συμβούλιο της Ευρώπης, 2006: www.coe.int/t/transversalprojects/children/publications/Default_en.asp
  - Sutton, Faye, The School Council – A Children's Guide, Save the Children, 1999.
  - The United Nations Secretary General's Study on Violence against Children: www.violencestudy.org

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- L'Association Themis: www.grainedecitoyen.fr
- Child Rights Information Network: www.crin.org
- Children as Partners Alliance (CAPA): www.crin.org/childrenaspartners
- Children's Rights Alliance for England (CRAE): www.crae.org.uk
- Frequently Asked Questions on Children's Participation: www.everychildmatters.gov.uk/participation/faq
- Save the Children: www.savethechildren.net
- UNICEF: www.unicef.org

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Αναπτύχθηκε αρχικά από Arnstein, Sherry R.: A Ladder of Citizens Participation, JAIP, Vol 35, No.4, 1969, σ. 216-224.
<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html> The model was developed by Hart, Roger: Children's Participation from Tokenism to Citizenship: UNICEF Innocenti Research Centre, 1992, Φλωρεντία.
2. Building a Europe for and with Children, Children and young people's preparation seminar, Συμβούλιο της Ευρώπης, Μονακό, 2006, σ. 16.
3. Dürr, Karlheinz, The School: A democratic learning Programme Education for Democratic Citizenship DGIV/EDU/CIT (2003) 23final, Συμβούλιο της Ευρώπης, 2004.
4. Recommendation No. R(81)18 of the Committee of Ministers to Member States concerning Participation at Municipal Level, Συμβούλιο της Ευρώπης, 1981.
5. Βλέπε Young London Kids: www.london.gov.uk/young-london/kids/have-your-say/index.jsp
6. DIY Guide to improving your community – Getting children and young people involved, Save the Children, Σκωτία, 2005.
7. Learning to Listen, Core Principles for the Involvement of Children and Young People, Department of Education and Skills, CYPU, HB, Μάρτιος 2001.
8. See The United Nations Secretary General's Study on Violence against Children.
9. Promoting Children's Participation in Democratic Decision making: UNICEF Innocenti Research Centre, 2001.